

мастацкі плён. Нягледзячы на гэту “жанравую неадпаведнасць”, ёсць спадзяванне, што “рэзюмэ” выканае сваю асноўную задачу: знаёмства з ім стане добрым стымулам для чытача далучыцца да творчасці В. Зуёнка.

ЛІТАРАТУРА

1. Зуёнак, В. «Азірнуўшыся, не скамянець...»: вершы, фрагменты з паэм / В. Зуёнак. – Мінск: Маст. літ., 2013. – 270 с.

УДК 655.5(075.6)

Д. П. Зылевіч, дац., канд. філал. навук
(БДТУ, г. Мінск)

«ЖАНОЧЫ» РАМАН У СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ВЫДАВЕЦКАЙ ПРАКТЫЦЫ

Любоўны раман — адзін з самых папулярных жанраў масавай літаратуры. Сёння мы ўжо можам гаварыць аб наяўнасці масавай літаратуры ў Беларусі, таму што, па-першае, яна стала камерцыйнай, па-другое, прафесійнай, а менавіта гэтыя крытэрыі літаратуразнаўца М. Чарняк называе паказчыкамі наяўнасці масавай літаратуры [3, с. 11].

Мэта нашага даследавання — выявіць статус любоўнага рамана ў сучаснай выдавецкай практыцы Беларусі, яго адпаведнасць жанравым патрабаванням. Для рэалізацыі мэты вырашым наступныя задачы: назавём жанравыя патрабаванні і прааналізуем іх наяўнасць у беларускіх творах; назавём выдавецтвы, якія выпускаюць любоўныя раманы; ахарактарызуем рэдакцыйна-выдавецкую падрыхтоўку гэтых твораў.

Спачатку неабходна вызначыцца з тэрміналогіяй. З. Каханскі піша: «Адсутнасць у беларускім літаратуразнаўстве тэрміналогіі робіць амаль немажлівым апісанне асобных з’яваў масавага мастацтва. Не варта казаць пра тое, што ўласна феномен кумерцыйнай культуры застаецца пакуль што *terra incognita* як для айчынных мастацтвазнаўцаў, так і для філолагаў» [2]. Сам З. Каханскі ўжывае тэрмін *ружовы* раман (калька з

французскай мовы). Акрамя гэтага вызначэння, даследчыкі выкарыстоўваюць тэрміны-калькі з іншых моў — *дамскі*, *ці любоўны*, *ці жаночы* раман. Ні адзін з названых тэрмінаў не з'яўляецца ў поўнай ступені ўдалым, бо патрабуе наяўнасці ўдакладненняў, каб пазбегнуць двухсэнсоўнасці. Тым не менш, паколькі наша мэта не вызначэнне тэрміна і па прычыне адсутнасці трапнай, агульнапрызнанай назвы аналізуемага жанра, у гэтым артыкуле мы будзем ужываць большасць з пералічаных вызначэнняў жанра.

Мэтазгодна прывесці крытэрыі, якім павінен адпавядаць класічны ружовы раман. Як камерцыйны жанр ён адзначаецца высокай ступенню стандартызацыі, формульнасці, серыйнасці (таму такія кнігі выдаўцамі звычайна кампануюцца ў серыі).

Твор павінен быць пабудаваны на адной сюжэтай лініі — гэта развіццё любоўных адносін паміж двума героямі, аднак зрэдку могуць быць і іншыя нязначныя сюжэты лініі. Падзеі могуць адбывацца ў сучасным горадзе, але абавязкова будзе змена ўмоў — выезд у экзатычныя краіны ці глухую вёску, экспедыцыя. Калі падзеі адбываюцца ў мінулым, то прадугледжваецца нейкі паход ці падарожжа.

Галоўныя героі рамана прадказальныя. Гэта мужчына, якому каля 35 гадоў, звычайна паспяховы бізнесмэн, банкір, адвакат, землеўладальнік і г. д. Ён перажыве нейкія асабістыя праблемы: ці то няўдалы шлюб, ці то страта блізкага чалавека, ці то моцныя непаразуменні з бацькамі, братамі і г. д. Ён добры, прыгожы, страсны і упарты.

Героіне рэдка бывае больш за 25 гадоў. Яна можа займацца «жаночым» бізнесам, кіраваць прадпрыемствам, якое засталася пасля смерці бацькі, а можа не мець прафесійнага вызначэння і стаяць на ніжэйшай прыступцы сацыяльнай лесвіцы. Яна не мае вопыту ў адносінах з мужчынамі. Яна эмацыянальная, не заўсёды разумее, чаго хоча, і таксама ўпартая і вельмі прыгожая.

Такім чынам, герой больш сталы і вопытны ва ўсіх сэнсах, а таму займае дамінантную пазіцыю ў адносінах да

гераіні. На працягу твора яна (не заўсёды паспяхова) імкнецца супрацьстаяць яго націску.

У кожным любоўным рамане ёсць матывы таямніцы (адзін з герояў не ведае сапраўднага сацыяльнага статуса другога), памылковага разумення адным з герояў сітуацыі (яна лічыць, што ён кахае другую, а з яе проста здзекуецца) і нечаканай хваробы ці праблемы героя (зламаў нагу, страціў свой бізнес), якая дазваляе гераіне праявіць сваю разумнасць, пшчоту і не дае ёй разарваць з ім адносіны.

Канцоўка рамана заўсёды прадказальная — усе непаразуменні вырашаны і героі ладзяць ці рыхтуюцца ладзіць шлюб.

Раман распавядае ў першую чаргу гісторыю жанчыны, таму значна больш увагі надаецца яе перажыванням, яе бачанню сітуацыі, і гісторыя развіваецца і заканчваецца так, як хочацца жанчыне: усе праблемы перажыты і наперадзе шчаслівае сямейнае жыццё.

Любоўныя раманы невялікія па аб'ёме, звычайна каля 200 старонак, менавіта столькі можна прачытаць за дзве-тры гадзіны. Выдавецтвы імкнуцца зрабіць свае кнігі недарагімі — звычайна вокладка мяккая, папера газетная. Склееныя аркушы вытрымліваюць максімум пяць прачытанняў і рассыпаюцца, але больш і не трэба, бо такія кнігі звычайна даюць пачытаць сяброўкам і выкідваюць.

Рэдакцыйнай падрыхтоўцы выданняў надаецца мінімум увагі, у выходных звестках можа быць толькі карэктар. Калі ж з тэкстам працуе рэдактар, то фактычна яго функцыя набліжаецца да карэктарскай — выправіць памылкі і «прычасаць» твор стылістычна. Больш увагі надаецца вокладцы — яна змяшчае ілюстрацыю, «характэрную» для ружовых раманаў, найчасцей мы бачым на вокладцы абдымкі мужчыны і жанчыны. У прынцыпе ўсе вокладкі з такіх кніг можна памяняць месцамі, і нічога не парушыцца.

Ахарактарызуем сучасны беларускі ружовы роман.

Любоўныя раманы сёння выпускаюць нешматлікія беларускія выдавецтвы: «Кніжны Дом», «Современная

школа», «Букмастер». Дарэчы, апошняя спецыялізуецца выключна на масавай літаратуры. Яно выпускае паралельна дзве серыі з творамі пра каханне і не толькі — «Современный женский роман» (ёсць варыянты з падсерыяй «Небо в алмазах») і «Современный роман о любви». У першай серыі выйшла 76 кніг, у другой — 10. Назвы серыі дэманструюць адсутнасць адзінай тэрміналогіі: выдавецтва размяжоўвае жаночы раман і раман пра каханне. Узнікае пытанне, як правільна разумець паняцце «жаночы раман»: гэта раман для жанчын (і зноў пытанне — што маецца на ўвазе) ці напісаны жанчынамі? Знаёмства з вокладкамі паказала, што маецца на ўвазе першы варыянт, таму што хоць большасць аўтараў кніг і жанчыны (Юлія Лукава, Аляксандра Сашнева, Вольга Мішына), але ёсць і мужчыны (Павел Калевін, Алег Чыстоў, Уладзімір Эйснер).

У серыі «Современный роман о любви» таксама аўтары ў асноўным жанчыны (Стэла Чыркова, Эльвіра Уладзімірава), але ёсць і адзін мужчына — Аляксандр Він.

Падобныя назвы серыі і ў іншых выдавецтваў — «Кніжны Дом» прапануе серыю «Любовный роман» (творы Ганны Клімавай, Аляксандры Трубінай, Таццяны Кавалёвай, Сяргея Клімковіча, Ігара Мацвеева), у гэтай серыі ёсць і перакладныя (на рускую мову) творы — раманы польскага аўтара першай чвэрці XX стагоддзя Тадэуша Даленга-Мастовіча («Знахар», «Прафесар Вільчур», «Тры сэрцы»), сучасных англійскіх аўтараў Ізабэль Чэйз, Кэці Слэйк, Маргарэт Роўм і інш. У 2014 г. пачалі выходзіць творы ў серыі «Элитный женский роман» (Жана Грышчанка «Время абсента»).

Выдавецтва «Современная школа» з 2010 г. выпускае перакладныя з ангельскай мовы творы Мэры Камінгс у рамках серыі «Современный женский роман».

Зрэдку сустракаюцца творы, якія выйшлі не ў рамках серыі. Напрыклад, у 2011 г. выдавецтва «Літаратура і Мастацтва» падрыхтавала кнігу А. Жвалеўскага і

Я. Пастэрнак «Про моркоff/on», вызначаную як іранічны любоўны раман.

Аналіз твораў, якія прэтэндуюць на любоўныя (ці жаночыя) раманы, паказаў, што яны не адпавядаюць большасці з жанравых крытэрыяў. Як правіла, у тэксце не адна, а некалькі раўназначных сюжэтных ліній. Герой не заўсёды паспяховы ў прафесіі, але нябедны (крыніца даходу можа ў поўнай меры не раскрывацца, у тэксце будуць намёкі на нейкае хобі ці сумнёўны бізнес). Гераіня звычайна старэйшая за персанажаў еўрапейскіх твораў, гэта хутчэй «дама бальзакаўскага ўзросту», а то і постбальзакаўскага, разумная і прыгожая, але стомленая ад напружанай працы і беднасці. У яе ёсць дзіця-падлетак, а муж пакінуў сям'ю даўно. Ці, наадварот, дзіця (часцей малое) ёсць у героя, а яго жонка збегла з палюбоўнікам ці памерла.

Падзеі адбываюцца ў сучасным беларускім горадзе, часцей Мінску. Выезд у іншыя краіны не прадугледжваецца. Матыў таямніцы часцей адсутнічае, затое праблем — і ў герояў, і ў іх сяброў ці блізкіх — вельмі многа. Найчасцей гэта нячэсная канкурэнтная барацьба, фінансавыя праблемы на працы, а дома — цяжка хворыя пажылыя бацькі ці дзеці, якія лічаць, што ў маці няма права на асабістае жыццё.

Канец рамана рэдка бывае шчаслівы ў поўным сэнсе. Часта гераіня страчвае любімага ці блізкіх. Але нягледзячы на новую трагедыю ў фінале твора, заўсёды адчуваецца, што жыццё будзе працягвацца. Агульны настрой аптымістычны. Такім чынам, можна сказаць, што ў беларускіх варыянтах любоўнага рамана парушаецца большасць жанравых крытэрыяў.

Афармленне беларускіх выданняў таксама не заўсёды нагадвае традыцыйныя кнігі з ружовымі раманамі. Нашы выдавецтвы найчасцей прапануюць кнігі ў цвёрдых вокладках, папера газетная, фармат стандартны — 84 × 108 1/32. Выданні не маюць ілюстрацый, толькі на вокладцы, прычым карцінка таксама не характэрная для

любоўнага рамана — задумены, інтэлектуальны жаночы твар, самотная фігура на фоне гарадскіх вуліц... І толькі лагатып серыі аддае даніну модзе — ружовае сэрца, мужчына і жанчына ў абдымках і інш.

Беларускі кніжны рынак актыўна развіваецца. З аднаго боку, мы ўлічваем вопыт еўрапейскіх краін, якія жылі ва ўмовах гэтага рынку напрацягу ўсяго XX стагоддзя. З другога боку, мы нашчадкі савецкай культуры, магчыма, таму нашы аўтары пакуль што ўспрымаюць традыцыйны ружовы раман як нешта несур'ёзнае і нізкаквартаснае. Пэўныя карэктывы ўносіць сацыяльна-эканамічны і культурны ўзровень развіцця грамадства, якое дыктуе свае тэмы і вобразы.

ЛІТАРАТУРА

1. Бочарова, О. Формула женского счастья. Заметки о женском любовном романе / О. Бочарова // Новое литературное обозрение. — 1996. — № 22. — С. 292–302.

2. Каханьскі, З. Раман пра ружу ці ружовы раман? / З. Каханьскі // ПрайдзіСвет [Электронны рэсурс]. — 23 верасня 2010 г. — Рэжым доступу: <http://prajdzisvet.org/critique/23-raman-pra-ruzhu-tsi-ruzhovy-raman.html>. — Дата доступу: 19.05.2015.

3. Черняк, М. А. Массовая литература XX века: учеб. пособие / М. А. Черняк. — М.: Филинта: Наука, 2007. — 432 с.

УДК 636:577.1

О.В. Корзюк, ст. преп.
(БрГУ имени А.С. Пушкина, г. Брест)

НАУЧНАЯ И УЧЕБНАЯ ЛИТЕРАТУРА О РОЛИ БИОАНТИОКСИДАНТОВ В ЗАЩИТНОЙ СИСТЕМЕ ОРГАНИЗМА

Одной из целей научного исследования в области биохимии и физиологии растений является формирование профессионального мышления будущего ученого, который